

Історія розвитку українського війська

Військо періоду Київської Русі

- У часи Київської держави (X-XIII століття) військо складалося з дружини князя та народного ополчення. Дружина будувалась за зразком варягів, але до неї входили вищі верства громадянства та бояри. Князі утримували дружинників, платили грішми, дозволяли привласнювати частину завойованого майна, давали землі. Дружини князя склалися з полків (по 100–200 чоловік), їх називали за іменем князя і, рідше, — земель. Полк міг підрозділятися на менші частини. Народне ополчення (або вої) спочатку не мало постійної військової організації, а збиралося лише для самооборони, коли нападав ворог. Пізніше князі Олег Віщий та Ігор Старий почали брати воїв у походи. До них залучали міський люд, селян-хліборобів. Народне ополчення організовувалося і поділялося за територіальною ознакою на тисячі, їх називали за назвами міст.

Князівський дружинник, Русь, XI ст.

Князівський дружинник, Русь, XIII ст.

Князівські дружинники, Русь, XIII ст.

Українське козацьке військо XV–XIX століть

- XV-XVIII ст. в історії України - це період козаччини. Основною причиною зародження козацтва була небезпека з боку орд кочівників. У цей час визріває національна свідомість народу, міцніє його бажання здобути свободу і незалежність.
- Спочатку козаки не мали ніякої військової організації. Зброя їх була простою: луки, списи, сокири, шаблі, примітивні рушниці, їхньою тактикою була локальна війна, а метою — здобич. Лише у першій половині XVI ст. козаки освоїли простори нижче дніпрових порогів — так званий Низ і почали будувати козацькі укріплення — січі (від слова «сікти»). На рубежі 40-50-х років XVI століття козаки заснували могутню фортецю на Дніпровському острові Тамаківка . Вважають, що це й була перша в історії України козацька твердиня — Запорізька Січ.

- Козацьке військо мало демократичний устрій. Усі важливі політичні й організаційні питання вирішувалися на раді. Залежно від її учасників рада поділялася на повну, військову, генеральну, старшинську, чорну.

Рєсстрові козаки, Річ Посполита, початок XVII ст.

Командування військом здійснювала військова старшина різних ступенів. До генеральної старшини входили: обозний, судді, писар, осавули, хорунжий і бунчужний.

Адміністративна і військова влада у полку належала полковникові. Кожний полк (500–1000 чол.) поділявся на сотні (100–200 чол.) і курені (10–20 чол.).

Усім військом керував кошовий отаман з судьями, осавулами, писарями. Козаки офіційно титулювали один одного «товаришем», а гурт козаків «товариством».

**Полковник і реєстровий козак,
Річ Посполита, початок XVII ст.**

У першій половині XVIII ст. запорізьке козацтво піднеслося до рівня найкращих європейських армій. Особливо відзначалися піхота, яка була головним видом козацького війська й вважалася найдосконалішою в Європі. Піхота козаків вміла гарно штурмувати ворожі фортеці, а також сміливо воювала на морі. Є відомості про те, що і підводний човен запорожці стали використовувати в бойових діях набагато раніше, ніж у західній Європі.

За гетьмана Богдана Хмельницького козаки мали до 20 полків. Їх кількість і чисельність особового складу постійно змінювалися. У полку могло бути від 2 до 20 тис. козаків.

Військово-адміністративний полково-сотенний устрій Війська Запорозького

виявився настільки вдалий, що з незначними змінами проіснував до кінця XVIII ст.

Реєстровий козак, Гетьманщина часів Богдана Хмельницького, друга пол. XVII ст.

Розбудова козацької держави після повстання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького привела й до реформи козацького війська. Зокрема – до появи в ньому однострою (уніформи). 60 ти. козаків змусили рахуватися із собою всіх сусідніх правителів.

Реєстровий козак, Гетьманщина часів Богдана Хмельницького, друга пол. XVII ст.

Козацьке військо особливо вправне було в інженерно-технічній справі. Козацький табір був і способом пересування і місцем відпочинку, і захистом під час бою. Досить було оточити себе возами та з'єднати їх мотузками та ланцюгами. Найвразливіші місця табору прикривалися артилерією.

Регстровий козак, Гетьманщина часів Богдана Хмельницького, друга пол. XVII ст.

Війни з Московією були для українських козаків звичною справою, починаючи з походу на Москву гетьмана Петра Сагайдачного 1618р. У 1659-му відбулася найвидатніша битва найбільшої українсько-російської війни – Конотопська. Об'єднанні загони українських козаків і кримськотатарських вершників під загальним командуванням гетьмана Івана Виговського вщент розбили значно чисельнішу московську армію. Не останню роль відіграли організовані н західноєвропейський манер регулярні частини мушкетерів.

Мушкетер надвірної корогви, Гетьманщина часів Івана Виговського, друга пол. XVII ст.

Перша світова війна

Після більш як столітньої перерви українське військо відродилося знову. Цього разу – як невелике з'єднання в складі австрійської армії – Легіону УСС. З 28 тис. добровольців австрійська влада обрала для служби лише 2,5 тис. Легіонерів було поділено на два курені (батальйони) та один напівкурінь. Курені ділилися на сотні (роты) по 220 осіб. До складу сотні входили чотири чоти (взводи). Чота складалася з чотирьох роїв (відділень), а один рій налічував 10-15 стрільців.

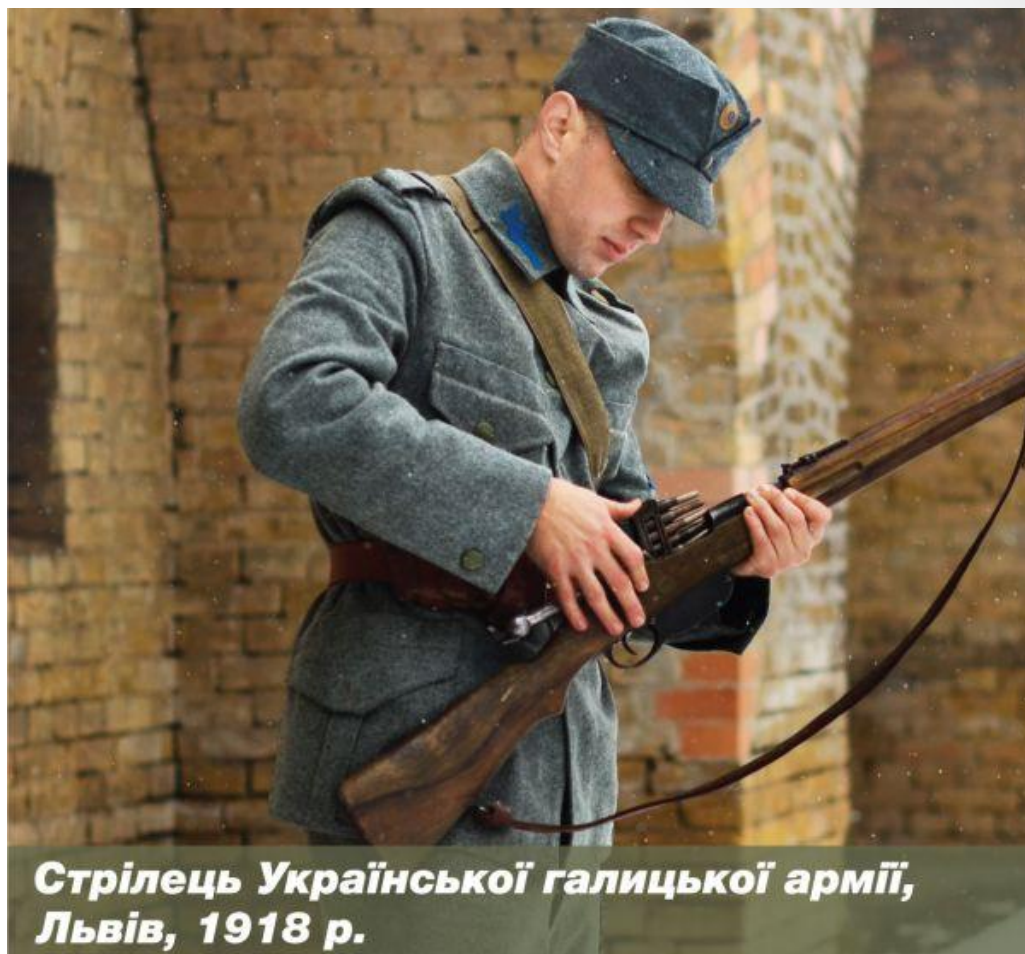
Стрелець Легіону Українських січових стрільців, Австро-Угорщина, 1915 р.

Корпус Січових стрільців не був продовженням Легіону УСС, а творився самостійно в Києві. Найвідомішим його командиром був Євген Коновалець, який відзначився у боях проти червоногвардійців. Січові стрільці були одним із найперших і найбільших боєздатних підрозділів збройних сил Української Народної Республіки. Протягом 1917-1919 рр. він виріс із курення (батальйону) до армійської групи.

**Вояк Корпусу Січових стрільців,
Українська Народна Республіка, 1919 р.**

У листопаді 1918 р., після розпаду Австро-Угорської імперії, в Галичині постала Західноукраїнська Народна Республіка з власними збройними силами – Українською галицькою армією. До червня 1919 року УГА провела кілька блискучих операцій проти польського війська. Та через цілу низку несприятливих факторів зазнали поразки та відступила з Галичини за Збруч. Там об'єдналася із Дієвою армією УНР та продовжила боротьбу. В цей час частина УГА нараховувала до 50тис. Багнетів.

**Стрілець Української галицької армії,
Львів, 1918 р.**

Армія Української Народної Республіки - у період з лютого 1917 по квітень 1918 року — збройні формування Української Народної Республіки, створені на основі демобілізованих українізованих частин російської армії, українізованих частин австро-угорської армії («українських січових стрільців» та інших), формувань (військовополонених-українців Німеччини та Австро-Угорщини), колишніх військовополонених-галичан («січових стрільців») та загонів добровольців — «гайдамаків», «вільного козацтва» та інших; з жовтня 1918 по листопад 1920 року — регулярна армія Української Народної Республіки.

**Козак Дієвої Армії
Української Народної Республіки, 1919 р.**

**Козак Дієвої Армії
Української Народної Республіки, 1919 р.**

Друга світова війна

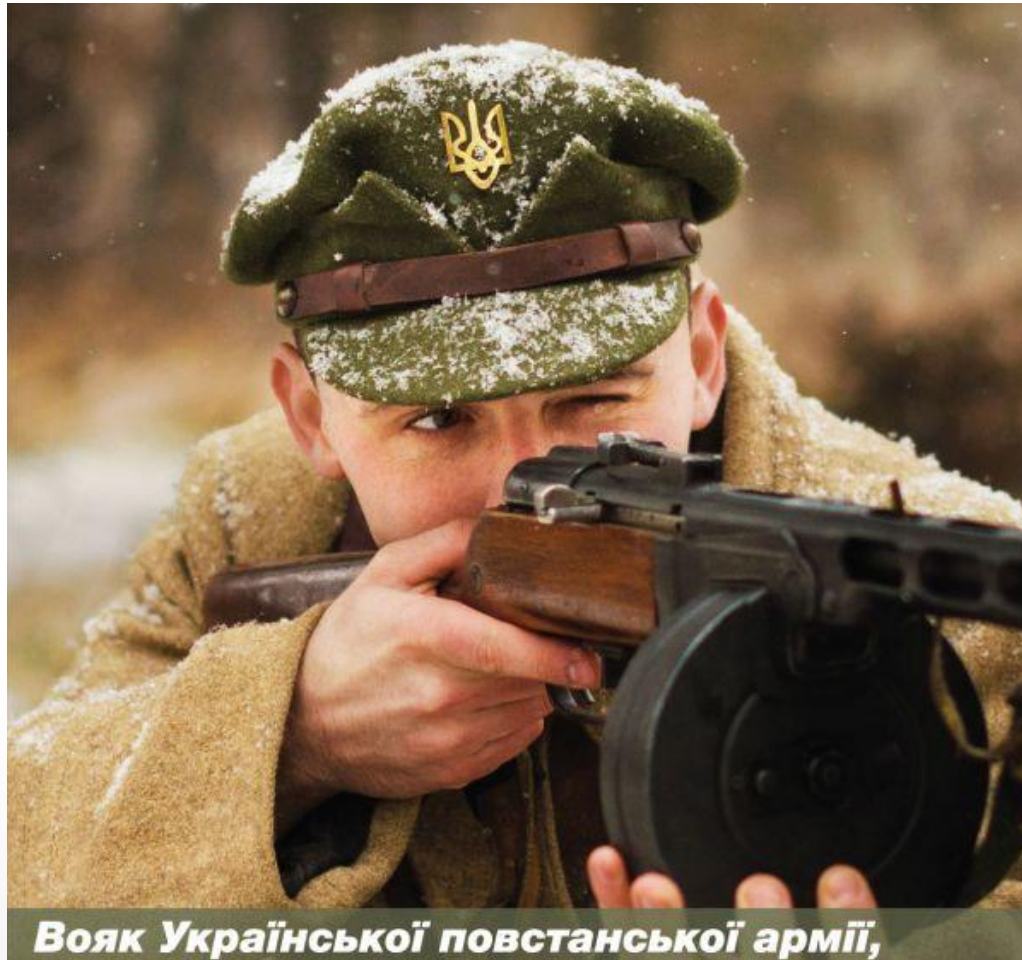
- Під час німецько-радянської війни Україна направила до лав Червоної Армії і Військово-морського флоту близько 2,5 мільйона своїх співгромадян. У військах чотирьох Українських фронтів у стройових, переважно піхотних частинах і з'єднаннях, українці становили 60-80% і брали найактивнішу участь у визволенні своєї батьківщини від фашистських загарбників. Було створено 650 винищувальних батальйонів, в яких налічувалося 150 тисяч бійців

У 1940 році за дорученням уряду УНР в екзилі Тарас Бульба-Боровець сформував на Поліссі збройну формацію, яка мала розпочати боротьбу за незалежність України. Це військо дістало назву Поліська Січ та нараховувало до 10 000 бійців. Саме на основі цієї організації сформувалося озброєне крило Організації українських націоналістів — Українська Повстанська Армія (УПА).

**Вояк Української повстанської армії,
1940-1950-ті рр.**

Датою створення УПА прийнято вважати 14 жовтня 1942 року, проте сам процес його формування був досить складним та фактично тривав до 1943–1944 рр. Очолив УПА генерал-хорунжий Роман Шухевич. Після його смерті 5 березня 1950 року (загинув в бою з радянськими каральними частинами) командування повстанцями взяв на себе Василь Кук. Спочатку УПА вела відкриту боротьбу з ворогами, проте з кінця 1940-х перейшла до партизанського підпілля. Останній бій УПА відбувся 14 квітня 1960 року на Тернопільщині

Вояк Української повстанської армії,

У новій війні за незалежність, що почалася 2014 року, твориться нова українська армія. Терористів та іноземних найманців може перемогти не пострадянське, а тільки справді українське військо. Його розбудова можлива лише на основі українських військових традицій – від Русі до наших днів.

**Вояк Збройних сил України,
навчальний центр "Десна" на Чернігівщині, 2015 р.**

Дякую за увагу!